

Косаківський В. А. Визволення села Северинівки Жмеринського району на Вінниччині у березні 1944 р. у спогадах його жителів / В.А. Косаківський / Вісник інституту історії, етнології і права: збірник наукових праць. – Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – Вип. 13. – С. 96-97

## ВИЗВОЛЕННЯ СЕЛА СЕВЕРИНІВКИ ЖМЕРИНСЬКОГО РАЙОНУ НА ВІННИЧЧИНІ У БЕРЕЗНІ 1944 Р. У СПОГАДАХ ЙОГО ЖИТЕЛІВ

Усна історія сьогодні є важливим джерелом, що значно розширює наші знання про ті чи інші події, подаючи їх з точки зору не офіційних документів, а через сприйняття їх очевидцями або учасниками. Не становлять виключення і події Великої Вітчизняної війни, 70-річчя Перемоги у якій ми будемо відзначати цього року. Свідчення про ті роки зібрані нами під час проведення комплексної фольклорно-етнографічної експедиції 2009 і 2011 рр. від жителів с Северинівки.

Весна визволення для жителів села настала у березні 1944 року. 16 березня розпочались бої за Жмеринку, а 18 румуни залишили село. 19-20 березня через Северинівку у напрямку на Сербинівці відступали німецькі війська. На мосту, через р. Рів вийшов з ладу німецький танк і солдати змушені були скинути його у воду. 22 березня у село увійшли радянські війська [1, с 134].

Ковтуцька (д. Кучер) Г.Р., 1937 р.н., коротко пригадала події того місяця: «Тоді ше була мала. Шо я тоді помню. Мені було 7 років, помню шо Жмиринку бомбили самолёти. А так шо я помню. Так тільки вниз-вверх, вниз-вверх. Вибігали на город дивилися як самолёти літали, а так більше нічого. Тут руміни були, но нас не зачіпали. Тіко шо крали» [2].

Когут (д. Будз) О.Р., 1928 р.н., березень 1944 р. також запам'ятався: «Я знаю, шо ми в хаті спали, начали бомбити, а там кажут... А там в нас річка і коло річки якись верби. Ми тікали: тато й мама, нас четверо дітей тікали. Коло тих вербів лягали ноchoю. А я більши нічого не знаю. Но це так лиш їдні сутки побушувало там в нас. Це «Висідалка» ніби і тако пішло туди. Люди корови забирали на другі села. Вже вона забралася та война. Кажут, шо тут тихо в нас буде. Вже прийшли наші, то тоді вже було спокійно» [3].

Для Каспирович (ч. Ванкіна) В.Л., 1924 р.н., визволення запам'яталось по-особливому: «А в 44-му стрельбище то було, і бомбили там Жмеринку. То я, вже рано такий шум був. Звідци німці відступали. Ше вечіром були німці. Тай цей, приходив якись німиць тай кажи: «Фоер» на Жмеринку, шо вогонь такий від бомбьожки. І пішов. Пішов і цей... То ми вже в дома говорим: «Підем подивимся, де ш це наші?». А пиред цим ше вечіром, ни вечіром, а так часов штири чую, шо ці німці відступають. Бо до цього ше, ми з хлопцями пішли до ешелонів міняти за горілку, цей, мило, ваксу, цю, шо чобати чистити. Начальнік станції, такий молодий, в нього три роки хлопчик був, показував фотографію, і по-руські харашо говорив. Тій кажи: «Шо робити?». А хлопці кажут: «Оставайся». А він каже: «Пока розберуця, то мине або німці ростріляют, або рускі ростріляют». Ну, це правильно - шо пока розбируця? Потом знов вийшов, а мої хлопці коло еталона, а я стою на дорозі. А він каже: «Де твої хлопці?». Я кажу: «Там». «Німедленно забирайтеся звідци, бо зараз..., це один состав, другий, а третій есесовці слідуют, -кажи, - там сило палят - Чапаєвку». Я до хлопців: «Гайда хлопці, бігом!». Побігли ми вже звідти. На другий день, ми вже братові кажим: «Підем, подивимся, шо де робиця, можи шо...». Вийшли. Там на заводі двохетажний дом, кантора була. Ми вийшли на ступеньки, на крильцо - дивимся. Німці идут і двох видут солдатів наших. І ті солдати так просиця: «Шо ни бий мине!». Я чую вже: «Пах, пах». Постріляли. На другий день, я вже кажу людям, шо там десь салдатів наших постріляли. А вони прикидали... Там хата була, прикидали цим... От! «Це ни правда! Ти брешиш!». «Як це ни правда. Як я на свої очі ж бачила, як ішли салдати і стріляли їх. Ни стріляли в воздух». А потом найшли їх. То поховали на станції. Пирид самою станційою, тут на, коло діжурного по станції. Тут в нас, в Матейково. А потом кудись забрали. Я ни знаю, бо я вже тут ни була. Я вже жила, в Макеевкі була, то я ни знаю. Десь наверно забрали в братську могилу. Бо збирали, збирали цих хлопців. (А фамілій не взнали? Документів коло них ни було?). Я ни знаю. Я ни допитувалась. Ни знаю я» [4].

Ковальчук Є.Г., 1936 р.н., також добре запам'ятала події цього часу: «Страшно було. Страшно було. Ну помню то, шо самолёти ці літали, ми боялися. Бо мама там піде на роботу чи куди. Колись кажи: «Ви нікого ни пускайти, як хтось буде стукати». Сидимо ми. О! Али стукают. Побачили солдати стоять. Два їх. Вже ни пускає старша систра. А тоді вони начали стріляти. Вверх стріляли. Тоді ця систра пустила. А в нас туго скраю, тако, казали, ніби сіни, а тоді такаго одна комнатка. Хатинка мала, ни велика була. І це так, казали, мисник. Такі полочки стоять. О! І тако тарілки, раз коло разу. І ше татова

зажигалка була в тім миснику, скраю коло двирій. Вони ходили, ходили, побачили ту зажигалку і забрав той салдат ту зажигалку і пішли. Це наші салдати, наші, рускі чи українці. Забрали і всьо.

Помню як мама ізвещеніє получила - плакала. Ми біжимо за нею, а вона накричала на нас: «Вирніця». Вона в сільсавет бігла. І ми вирнулися. Вопшим, багато дечого помню» [5].

День визволення села запам'ятався Матищук (д. Димчук) Є.С., 1926 р.н., на все життя: «Ну тоді вже було добре. Всі тішилися дужи, шо вже відігнали німців. Всі раді дужи були, всі тішилися. 24 марта наші прийшли. Тіко ті плакали, в кого не прийшло з фронту, то ті плакали, а так тішилися бо вже война кончилася. Вже навіть грала музика. Всьо. Люди вже весилилися.

Багато хлопців у 44 забрали на війну. Багато не поприходили з фронту. В мене два двоюрідних брати тоже не прийшло. Та туто через дві хати Левчинки жили, то в них їден син, то не прийшов. Василь звали. А там, як жи ж це вони писалися, по чоловікові, забула як їхня фамілія. Гарнавський Олекса тоже не прийшов. Тоже хлопець молодий. Пішли тоже, як це мій брат їден Микола, разом шось їх зо 20 пішло. То мало прийшло. То всі не прийшли з фронту. Самі молоді. Вони ше ніде не були, вони ше не знали нічого. їх взяли і погналі. Багато пропало хлопців» [6].

Фурман П.С., 1930 р.н., пригадала, як знову був мобілізований на фронт її батько: «Да в 44-му. Зразу відступили німці, через три дні, гайда на фронт. До Івано-Франковська... там його ранило» [7].

Матищук І.Д., 1925 р.н., пригадав, як його: «Визвали в Жмиринку в военкомат. Через пару днів і на фронт. (Воював) на Западній Україні. Тернополь визволяв і аж до чехів. В Чехію дійшли. Всьо пішком. Кругом кидали: в артилерію, і піхоту, кругом, куди тре було. В обших *{військах - піхота}*).

Медалі були: за победу над Германією, за победу, за отвагу. *{В Чехії перемога застала в місті) Брно. В 48 році я прийшов. Дослужував в Заподной: Рахов, Коломия}* [8].

Матищук (д. Димчук) Є.С., 1926 р.н., згадала про солдатів, які загинули за визволення села: «А цих салдатів то було, то позабирали. Приїхали машиною позабирали. Це вже після войны. Тут не ховали. Звідки вони, то туди їх і порозвозили. В селі не хоронили ні їдного [6].

Отже, вищенаведені нами свідчення жителів с Северинівки є важливим документальним джерелом для поглибленого вивчення подій Великої Вітчизняної війни на території Вінниччини.

#### **ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:**

1. Кучинський А.Б. Северинівка / А.Б. Кучинський // Через віхи історії. Кращі нариси / Упорядник М.П. Антонюк. - Вінниця : Власюк, 2004. - Ч. 1. – С/ 123-135.

2. Запис автора 20 червня 2009 р. від Ковтуцької (д. Кучер) Ганни Романівни, 1937 р.н., жительки с Северинівка. Запис автора 22 червня 2009 р. від Когут (д. Будз) Ольги Романівни, 1928 р. н., жительки с Северинівка.

3. Запис автора 27 жовтня 2011 р. від Каспирович (д. Ванкіна) Вікторії Леонтіївни, 1924 р.н., жительки с Северинівка.

4. Запис автора 22 червня 2009 р. від Ковальчук Євгенії Григорівни, 1936 р.н., жительки с Северинівка.

6. Запис автора 19 червня 2009 р. від Матищук (д. Димчук) Євгенії Семенівни, 1926 р.н., жительки с Северинівка.

7. Запис автора 27-28 жовтня 2011 р. від Фурман Параски Семенівни, 1930 р.н., жительки с Северинівка.

8. Запис автора 19 червня 2009 р. від Матищука Івана Даниловича, 1925 р.н., жителя с Северинівка.

*В.О. Гребеньова*

### **СПЕЦИФІКА ПРИЙМАЦТВА ТА ОПКУНСТВА НА ПОДІЛЛІ (КІНЕЦЬ ХІХ - КІНЕЦЬ ХХ СТ.)**

Роль формуючого та регулюючого чинника в народно-педагогічній системі відіграло звичаєве право. В Україні воно існувало з давніх часів та суттєво відрізнялося від державного.

Звичаєве право становить систему історично сформованої сукупності правових традицій і звичаїв, якими регулювалися стосунки і поведінка людей у різних сферах їхнього життя, і є однією з важливих ділянок народної свідомості та народних знань. Незважаючи на загальний вплив церкви, правові традиції протягом століть визначали основи шлюбно-сімейних відносин, функції, особисте і майнове становище членів родини, порядок спілкування і багато іншого.

З-поміж актуальних проблем сучасної етнології чільне місце посідає регіональна специфіка